

עבודה זרה סו

משה שווערד

1. ספר עבודה ברורה-סה:

שאני חטי הראיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין. ר"ל, כיון דחטין יש בהן סדקים, הם נחשבין כענבים המבוקעות שאסורין אם יש בהם נותן טעם, ואין להם היתר בהדחה אלא טוחן אותם ועושה מהם פת ומוכרה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל. כן הוא דעת הרשב"א, והובאו דבריו בטוש"ע (סימן קל"ד סעיף י"א) להלכה.

אבל הרמב"ם (הובא בבית יוסף שם) פירש, דאפילו איכא ששים, עדיין אסור. והחתם סופר פירש כוונתו דכיון דחטין שואבות וכל חטה בפני עצמה היא, חיישינן אולי כמה חטה שאבו הרבה ונעשו נבילה (על פי הכלל דחתיכה נעשית נבילה) ולא מהני טחינה וביטול או טעימה אח"כ, דכמה חטין נעשות נבילה.

וע' בבנין שלמה בביאור דעת הרמב"ם, ובדבריו לעיל במשנה (בר"ה ואם היו מבוקעות).

2. מאירי על עבודה זרה דף סה/ב

יין נסך שנפל על מיני התבואות והקטניות והזרעים כגון על השעורים והזרעונים והעדשים וכיוצא באלו דינם כענבים שאין מבוקעות ואפילו בכדי נתינת טעם ידיחם ומותרין באכילה שבהדחתם מעבירו הוא וטעמו אבל חטים מתוך סדק שבהם הרי הם כמבוקעות וכל שנפל בהם בכדי נתינת טעם אסורין שאין היין פוגמן שהרי לשין את העיסה ביין ואף על פי שבשהייתו עליהם פוגמן לא מחמת טעם היין הוא אלא שהם מתעפשים מתוך הלחות ומוכרין אותן לנכרי חוץ מדמי יין נסך ויש מתירין אותם בהנאה ולמכרם לגוים בלי פחת וכן לשון הסוגיא מוכיח שאמר בסתם שרנהו רבא לזבוני לגוים ויראה הטעם שמאחר שאינו בעין שהרי נבלע הרי הם כנאדות הגוים וקנקניהם שמותרין בהנאה כמו שהתבאר מה שאין כן בענבים מבוקעות שהיין לשם ...

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף עג/א

משנה: יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים בכל שהוא יין במים ומים ביין בנותן טעם זה הכלל מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם:

4. שו"ע יו"ד סימן צח

(א) איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב בבשר, יטעמנו נכרי, אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום, מותר. והוא שלא יהא סופו להשביח. וצריך שלא ידע שסומכין עליו. ואם אין שם עובד כוכבים לטועמו, משערין בס'. וכן אם הוא מין במינו, כיון דליכא למיקם אטעמא, משערים בס'. (ואין נוהגים עכשיו לסמוך על עו"ג, ומשערין הכל בס') (באגור ותשובת מהר"מ פדואה סימן ע"ט ושאר אחרונים):

(ב) אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור:

• טורי זהב על יו"ד סימן צח

(ג) אם נתערב מין במינו. המסקנא בפוסקים דמין שנתערב במינו מן התורה בטל ברוב בעלמא שנאמר אחרי רבים להטות אלא דרבנן אצרכו בה ששים על כן במקום שיש ספק כגון זה שנשפך

אזלינן לקולא ואמרי' שהיה ששים אבל במין באינו מינו צריך ששים מן התורה כיון שמרגישין בהיתר טעם האיסור ע"כ במקום ספק אזלינן לחומרא:

הגה - ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שוה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא (ב"י בשם האגור וכן הוא בהגהות ש"ד סי' ל"ט). אבל נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אפי' נודע שהיה רובו היתר, אסור. ואם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, ונודע שהיה רובו היתר ממינו, רואין את שאינו מינו כאלו אינו, והשאר, מינו רבה עליו ומבטלו:

5. ש"י יורה דעה סימן צח ס"ק ו

אם נתערב מין במינו. הטעם כתב ר"ת וכל הפוסקים העומדים בשיטתו דק"ל טעם כעיקר אסור מדאורייתא במין בשאינו מינו דכיון שנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ואסור כולו מדאורייתא אבל מין במינו כיון שאינו נותן בו טעם בטל מה"ת ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות אלא שחכמים הצריכוהו ס' והלכך כיון שנודע שהיה רובו היתר ולא נסתפק אלא אם יש שם ס' או לאו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ כשלא נודע שהיה רובו היתר דה"ל ספק דאורייתא ואסור אבל מין בשאינו מינו כיון דאסור מה"ת עד ס' כיון שנ"ט אפי' נודע שהיה רובו היתר ולא נודע שהיה ס' ה"ל ספיקא דאורייתא דאסור ובהיות כן תמהני על מ"ש הרב ולענין מין במינו אזלי' בתר שמא כו' דדעתו אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור מדרבנן ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא ה"ל מבשא"מ ואסור מה"ת וכ"נ מדברי מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה ס"ס ל"ב והרי מבואר בכל הפוסקים דלהכי מבשא"מ אסור מה"ת עד ששים כיון דנ"ט ולהכי מין במינו דאינו נ"ט בטל מן התורה ברוב כדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא וא"כ נהפוך הוא דהכל אזלינן בתר טעמא דאם אינו שוה בטעמא אף על גב דשוה בשמא מ"מ כיון דנ"ט בהיתר ונהפך ההיתר להיות כולו איסור אסור מן התורה עד ששים והלכך בנשפך אזלינן לחומרא ואם שוה בטעמא אף על גב דלא שוה בשמא מ"מ כיון דלא יהיב טעמא בטיל מן התורה וכדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות והלכך בנשפך אזלינן לקולא ואף על גב דק"ל כרבא פרק בתרא דעבודת כוכבים ס"ו גבי חמרא חדתא דאזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא לענין מין במינו היינו דוקא לענין י"ג וטבל שאוסרים במשהו מין במינו וכן לענין תרומה וערלה ששיעורן למעלה מששים במינו והלכך אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור במשהו או בק"א ור"א ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא אסור בנ"ט וכן לר' יודא דאמר בכל האיסורין מין במינו במשהו והלכך ככה"ג תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות וכן הוא להדיא בתוספות פג"ה (דצ"ז ע"א) ד"ה אמר רבא כו' ובאשיר"י וראב"ן ור"ן סוף עבודת כוכבים וכל הפוסקים דהך דרבא איירי ביי"ג וטבל ודכותיהו וא"כ י"ל דוקא בהנך אבל לא לדידן בשאר איסורים ולענין נשפך (והגיעו דברי אלה לפני כמה גדולי הדור והסכימו לדברי גמ' מ"ו הגאון מוהר"ר ישיע נר"ו אמר שדברים ברורים הם) ...

6. סדר יעקב

חמרא עתיקא וכו'. פירוש דיש דברים שאין בטלים ברוב, אלא אפי' משהו אסור וכדמתן להלן עג. יין ציין וכן להלן עד. וכן דבר שיש לו מחירין אפי' באלף לא בטל, וכל זה במינו, אבל שלא במינו הרי תנן במחניתין וכן להלן עג. דאפי' יי"ג צומן טעם, היינו רק עד ששים, ופליגי אצ"י ורצא כאן וכן בסמוך, מה גדר של מין במינו, לאצ"י העיקר ששים בטעם, ולרצא העיקר ששים בשמא. [ויע' היטב צש"ך סי' נח' ס"ק ו', דלענין שאר איסורים דאזלני' בששים, ומ"מ מה"מ מין במינו ברוב ומין בשאינו מינו בששים, זוה אולי בתר טעמא, דהרי זה טעם החילוק, דמין בשאינו מינו שנותן טעם ומורגש הוא צעי ששים, משא"כ מצ"מ, וע"כ זוה תלוי בטעמא ולא בשמא, וחלק על הרמ"א שם צוה.]

7. שערים מצויינים בהלכה

דף סו. חמרא חדתא בענבי. כתב הב"י (או"ח סי' רכה) בשם האגור, שאם בירך שהחיינו על הענבים אינו חוזר ומברך על יין חדש, וכתב הב"י שמצא בתשובה אשכנזית [תשובת מהרי"ל סי' קפג] אם לברך שהחיינו שנית על יין חדש, אין ולא ורפיא בידי, האמת דעתי נוטה שיש לברך, כיון שהוא טעם אחר ובכרה אחרת והוי תרי שמחות, ואע"ג דחמרא חדתא בענבי חד טעמא כדאיתא בגמ' כאן, מ"מ לאחר תסיסתו וכן מ' יום הוי עיקר טעמא [וע"ע בתשו' מהרי"ל סי' קכז]. ובשו"ע (שם ס"ה) כתב, דאינו חוזר ומברך. ומפרש המג"א (ס"ק יא) כיון דחד טעמא היא כו'. וכ"כ בביאור הגר"א (שם) דאע"ג דקי"ל כרבא בגמ' כאן דבתר שמה אזלינן, כיון דחד טעמא לא מברכינן.

8. סדר יעקב

חמרא חדתא וכו'. אלל חמרל חדמל נחמרל עמיקל כ' נח"ס כלל ונחז"ל יו"ד סי' כו' ס"ק א' דלכו"ע הוה מנ"מ, כיון דמחדמל נעשה ממילא עמיקל, ה"ל כעיסה ושאר שכי' הר"ן בשם הרמב"ן דמה"ט ה"ל מנ"מ, וע"ע נחז"ל הג"ל.

9. תוספות מסכת עבודה זרה דף סו עמוד א ד"ה מכלל דרישא

מכלל דרישא בנותן טעם עסקינן – [1] יש שהיו מפרשים דכל איסור דהוי במשהו לא אמרינן ביה נותן טעם לפגם מותר דהא אין לך טעם בטל יותר ממשהו באלף (ד) ה"ה נותן טעם לפגם ומפרש כאן מכלל דבנותן טעם עסקינן דלכך מותר בשאין בהנאתו בנותן טעם דאי במשהו הא אפילו לפגם אסור

• ספר עבודה ברורה

שם. ז"ל הגרע"א (בדרוש וחידוש מכת"י): צ"ע, איך שייך נותן טעם לפגם, הא אין הטעם נרגש במין במינו. וצ"ל דידעינן דהיין הוא מקולקל (וצ"ע בכוונת תירוצו).

[2] ואין ראייה מכאן דלא דייק הכא אלא מדמפליג בסיפא בהכי מכלל דרישא בנ"ט דבהכי איירי מתני' ועוד דמשהו מין במינו אין הטעם בטל כלל אפילו באלף כיון שהטעם שוה אבל לפגם הטעם בטל ובחמץ בפסח לספרים דגרסי במשהו כרב (פסחים דף ל.) אף על גב דשלא במינו אסור במשהו אף על פי שהטעם בטל מ"מ אין לאסור טעם לפגם שלא יהא טפל חמור מן העיקר דשלא במינו אינו אסור אלא אטו מינו אלא ודאי אין חילוק דכל נותן טעם לפגם מותר.

10. רש"י מסכת עבודה זרה דף סו עמוד א ד"ה וכל מין

וכל מין במינו במשהו - (ג) לקמן פסקינן דלאו הלכתא הכי אלא אפילו מין במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך. הגהות הב"ח מסכת עבודה זרה דף סו עמוד א (ג) רש"י ד"ה וכל מין במינו במשהו (לקמן פסקינן וכו' ויין נסך) תא"מ. ונ"ב ס"א והכי הלכתא דכל מין במינו דינו במשהו ונוסחא זו בפ' רש"י עיקר והגה"ה זו שהיא ע"פ פר"ת נדפסה בתוך פרש"י בטעות גם יתכן דפרש"י דהכא הוי קודם חזרה עיין בהגהת אשיר"י המתחיל רש"י פסק:

11. סדר יעקב

והאי חלא מיקרי. עי הגהת הנ"ח אות ז' ומשמע
דחלי זלשון בני אדם. ועי חו"ד סי' נח' סס"ק ג'
ד"ה ומעמה כ' דפליגי אי מין זמניו חלי זלשון המורה
או זלשון בני אדם. ויש לדמות להא שר' הש"ך חו"מ

12. ספר עבודה ברורה

או מין ג'. פי, כגון פלפל וכמון וקנמון. כן כתבו
תוד"ה תבלין (ב) בשם רש"י, והתוס' בעצמם
חולקים על רש"י. והרע"ב (ערלה ב:) נקט כשיטת
התוס' דשלשה שמות הן שלשה איסורין חלוקין זה מזה,
כגון פלפלין של ערלה, של אשירה, ושל תרומה.

13. חתם סופר על עבודה זרה דף סו/א

למתק הקררה. אין הכוונה אלא לומר שפועלי פעולה א' ה"ה אם הם מיני' שוים לחזק הקדרה נמי אלא שא"כ
הי' פוגם הקדרה ואפי"ל מ"ד נטל"ה אסור מ"מ אין דרך לפגום הקדרה ע"כ מוקי לי' במיני מתיקה שדרך לצרפם
למיתוק, ולזה נתכוונו תוס' בשבת צ' ריש ע"א:

14. ספר עבודה ברורה

וטוב לו שיתהפך היין לחומץ ולכן לא שייך פגם, ע"ש,
עכ"ל הרשב"א.

ונראה לי לפי זה, אם הוא בטל בששים אע"ג דאח"כ
עדיין מריחים ריח החומץ מתוך היין, מ"מ מותר אפילו
למ"ד ריחא מילתא, משום דהשתא הוה לפגם כיון דיש
ששים פעמים יין, והרי הוא יין ולא יתהפך לחומץ שוב,
לא שייך לומר איכא דניחא ליה בחלא, והוה ליה הריח
הזה לפגם בהיין ומותר.

חלא לגו חמרא. ז"ל חתם סופר: הקשה הרשב"א
(כתורת הבית הארוך), הא חומץ לתוך יין הוה
"נותן טעם לפגם". ותירץ, דאיכא דניחא ליה בחומץ

15. סדר יעקב

דף סו:

ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא. עי' גהש"ס,
וכבר הק' כן במרי"ד מ"ק מ"ח, וז"ל במ"ק אמר לך
אביי אע"ג דטעמא חמרא כיון דריחא חלא, חלא חשיב
לאינשי ועוד דעמיד למיתקף [ר"ל להחמין] טובא והלכך
כיון דחשיב חלא לאינשי היכי מניין למיזל בחר טעמא
עכ"ל ובמ"ח כ' ריחא נמי בכלל טעמא, עכ"ד. והיינו
דאביי לא אזיל בחר שמא חלא בחר חכונת הדבר, וכאן
חכונת הדבר נמדד לאנשים בריח, ומחשיבים זה לחלא
מכא חכונתו. ובמ"ק הוסיף הסברה דקופו להחמין
ובמ"ח מ' דלא כריך לזה. ובחו"א יו"ד סי' כ"ו ס"ק א'
כ' כמ"ח הנ"ל, ועי' ג"כ בריטב"א. וי' דזה רק בדין,

16. תוספות רי"ד על עבודה זרה דף סו/א

ואי קשיא כיון דאמר אביי לעיל דביתר טעמא אזלינן, היכי אמר דריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא, ליזיל בתר טעמא ולהוי חמרא. תשובה, אמר לך אביי אע"ג דטעמיה חמרא כיון דריחיה חלא חשיב לאינשי, ועוד דעתיד למיתקף טובא, והילכך כיון דחשיב חלא לאינשי היכי מצינן למיזל בתר טעמא, ולא שייכא הכא פלוגתא דידהו דלעיל כלל, אלא בסברא קמיפלגי דמר סבר חלא חשיב לאינשי ומר סבר חמרא חשיב לאינשי:

17. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סו עמוד א

אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא. פירוש ולא חיישינן לטעמא, ורבא סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא, דביתר טעמא אזלינן, וא"ת והא איפכא שמעינן להו לעיל דאביי אזיל בתר טעמא ורבא לא אזיל בתר טעמא, ולא קשיא דהנהו דלעיל מיירי בדברים ששמים ידוע לדברי הכל ואפילו קודם שנפלו זה לזה היו חלוקים בטעמים או בשמים, ואילו הכא קא מפלגי בעיקר שמו היאך ראוי לקרותו, דאביי סבר דכיון דריחיה חלא חלא הוא לכל דבר בין לתרומה בין לברכת הנהנין וקדוש, והרי הוא נדון כאלו נשתנה טעמו גם כן, וכיון דכן הכא נמי כחלא דיינינן ליה דהא כחד מינא וכחד טעמא חשיבי לכל דבר, ורבא סבר דריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא הוא לכל דבר, וכיון דכן הכא נמי חמרא שמיה והוה ליה בהדי חלא שני מינין בין בטעמא ובין בשמא, מ"ר, וכן פירש הראב"ד ז"ל.

18. חדושי רע"א על עבודה זרה דף סו/ב

גמרא ריחא חלא וטעמא חמרא חלא, ק"ל דמה בכך דנקרא חלא מ"מ הוי כמו נתערב חלא בחמרא וחלא דשיכרא דלאביי דאזיל בתר טעמא לא הוי מב"מ וה"נ הא סוף סוף אין טעמ' שוה דזה טעמא חמרא וזה טעמא חלא וצ"ע. גם ק"ל על רבא נהי דלא מקרי חלא הא מ"מ כיון דקלט ריח חלא סופו לעשות חלא לגמרי והוה מב"מ כמ"ש הר"ן גבי שאור ועיסה וצ"ע:

19. סדר יעקב---עין מה שתירץ שם באריכות

ריחא מילתא וכו' ריחא לאו מילתא אמר רבא וכו'. וקיי"ל כרזא, והוקשה להראשונים א) ממה דוכתי דאסרינן ריחא, לעיל יג: דקמתהני מריחא, וכן בפסחים כו. דאסור להריח צרים הקטורת. ב) וכן שם עא: דנשר שחוט שנללה ציחד עס צשר נצילה אסור רק מצד הריח, ולוי מחיר, ואין קיי"ל בפלוגתא ההיא.

20. תוספות מסכת עבודה זרה דף סו עמוד ב ד"ה בת תיהא

בת תיהא – [1] פ"ה נוקבין נקב במגופת חבית להריח מיהו לשון בת קשה [2] ופר"ח שיש קנה שקוע תוך החבית ובולט חוץ ומניחין (ג) לתוך קנה קטן כמין דד ומריחין דרך אותו דד ומש"ה נקט בת וגם יש ליישב פרש"י שבתוך אותו נקב שנקבו במגופה נותנין קנה קטן ומריחין דרך אותו קנה ומש"ה קרי לה בת.

21. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סו עמוד ב

האי בת תיהא. פרש"י ז"ל נקב שנוקבין במגופת החבית ומשם מריחין ריחו של יין ויודעין אם הוא טוב אם לאו, וכן פירש הרב בעל הערוך ז"ל, ולפירוש זה הא דקאמר גוי לישראל שפיר דמי פשיטא אלא דנקטיה אגב אידך דישראל לגוי, אבל ר"ח ז"ל פ"י בת תיהא הוא קנה ארוך של זכוכית והוא חלול ויש באמצעיתו דד(רך) נקוב ומכניסין ראשו אחד בחבית ונותן האומן ראשו האחד שבחוץ בפיו ופי הדד כלפי מטה כנגד הכלי והוא מעלה אותו בנפיחתו וכשמגיע היין כנגד הדד מקלח ויוצא על הכלי ולעולם אינו מגיע לפיו, ולהאי פירושא אשמעינן דגוי לישראל שפיר דמי ואף על גב דהוי כמוריק אורוקי, שלא גזרו אלא בכחו של גוי ממש, אבל כח הבא על ידי

שאִיפֶת כָּחוּ הָרִי הוּא כְּצִרְרוֹת בַּעֲלָמָא וְלֹא חֹשֵׁב כָּחוּ, וְכֹאֲתָה שְׁאִמְרוּ (ב"ק י"ח ב') לַגִּבִּי נִזְקִין בְּסוֹס שְׁצַנֵּף וְחִמּוֹר שְׁנַעַר שְׁמִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק מִדִּין צִרְרוֹת.

22. תוספות מסכת עבודה זרה דף סו עמוד ב ד"ה אביי אמר

אביי אמר אסור ריחא מילתא היא - וחשבינן ליה כשותה ...

23. שערים מצויינים בהלכה

ריחא מילתא היא. כתבו התוס' וחשבינן ליה כשותה. ובתשר' אבני נזר (יו"ד סי' צ אות ב) כתב, דיש לפרש הא דמריח כאוכל או שותה בשני דרכים, א) דלאו משום שדרך החוטם נכנס במעיו, דאין לך שלא כדרך אכילה גדולה מזו, ואף לכתחילה מותר כו', אלא שדרך ריח הוא אסור, כמו באכילה כדרך אכילה, וזה משום דריחא מילתא, ב) דלעולם מריח לאו כשותה, אלא שאם קלט הריח דרך פיו הוא כאוכל, דע"כ הריח נתערב בו דבר מה מגוף הדבר, דאם לאו למה מריח, רק שהוא דק מאוד והוא משהו דמשהו, וכזה כתב בספר הכוזרי החדש (ויכוח ד אות נו), אלא שהוא מפרש כן לרב דאסור בריחא גבי בשר שמן שצלאו עם בשר נבילה במס' פסחים (עו:), דאמר ריחא מילתא, אבל לרב הריח בעצמותו אסור כשותה, ולא משום מעט ממש שבו, וריחא בעצמותו מילתא, אבל ללוי דאמר שם דמותר דהרגשת הריח לא איכפת לן דריחא לאו מילתא, אלא מ"מ מעט ממש פתיך ביה, ודוקא כשקלט הריח דרך פיו, אבל דרך החוטם לאו כלום הוא.

24. תוספות מסכת עבודה זרה דף סו עמוד ב ד"ה רבא אמר

רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא - ... והשתא הוי טובא גווני דריחא ריח החזק שבכולן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכ"ע וריח בשר פלוגתא דרב ולוי וקי"ל כרב וריח דבת תיהא וקי"ל כרבא למטה מהם פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה והמותר לכ"ע פת צוננת וחבית מגופה ולענין ריחא דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא ה"מ בתנורים שלהם שהיו קטנים וה"ה תחת מחבת שלנו שקורין תרפי"ד בלע"ז שאופין תחתיה הפשטיד"א כמו כן ריחא מילתא היא אבל בתנורים גדולים שלנו אין לחוש לריחא ובלבד שלא יהא פי התנור סתום ואין לחוש אם אפו פשטיד"א של בשר עם טריט"א של גבינה בתנור א' רק שלא יגעו זה בזה או עם האיסור פי' כגון פשטיד"א של נבילה אין לחוש ...

25. שו"ע יו"ד סימן קח

(א) אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור א', ואף על פי שאין נוגעים זה בזה. ואם צלאן, הרי זה מותר. ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת בזה. ואם התנור גדול שמחזיק י"ב עשרונים, ופיו פתוח, מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה. ואם אחד מהם מכוסה בקערה או

בבצק וכיוצא בו, מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום: הגה - וה"ה לבשר עם חלב נמי דינא הכי. (טור סימן צ"ז). **ונוהגין להחמיר לכתחלה, אפילו בתנור גדול; ובדיעבד, להקל אפילו בתנור קטן.** (ארוך כלל ל"ט ובתשובת ר"י מינץ ובהגהת ש"ד ואגור בשם מהרי"ל וטור בשם רשב"א שכן הסכמת רוב המורים והוא שיטת רש"י וה"ג ורי"ף ורמב"ם). **ואם אפה פת עם בשר, אסור לאכלו עם חלב, אם יש לו פת אחר (שם).** וכן אם עובד כוכבים אפה פת עם איסור, אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר, דכל זה מקרי לכתחלה. אבל אם אין לו פת אחר בריוח, מותר בשניהם, דזה מקרי לענין זה דיעבד. (אגור בשם ר"י מולין). י"א דאין מתירין ריחא, אפילו בדיעבד, אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא (שם בארוך). ובמקום הפסד אין להחמיר, בדיעבד (כי כן נראה מהפוסקים וכ"פ וב"י), אפילו סתום לגמרי. ...

• **שפתי כהן על יו"ד סימן קח**

(ב) ואם צלאן ה"ז מותר. דריחא לאו מלתא היא בדיעבד אבל פת שאפאה עם הצלי כתב הרמב"ם והמחבר לעיל ס"ס צ"ז דאסור לאכלו בכותח מטעם שכתב הרי"ף דכיון דאפשר לאכלו בלא כותח הוי כלכתחלה:

• **שערים מצויינים בהלכה**

הוי כלכתחילה. ועי' בדרכ"ת (שם ס"ק נח) בשם ספר יד אלימלך, במעשה שאפו ערב שבועות פת עם פשטיד"א של חלב בתנור קטן, דאם אין לו על יו"ט רק אותו הפת יש להקל מטעם דכתב הרמ"א (סי' קח ס"א) דאם אין לו פת אחר בריוח מותר דזה מיקרי בדיעבד, אבל אם יש לו פת אחר אסור. וצ"ע אם יכול לקנות פת בשוק אם מיקרי אין לו פת אחר בריוח.

26. **חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סו עמוד ב**

רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא. ואם תאמר והא גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו שנחלקו אביו ורבא בפרק כל שעה (פסחים כ"ה ב') אסיקנא דהיכא דמכין אף על גב דלא אפשר אסור ואפילו לרבי שמעון, והכא הרי מתכין להריח שזהו אומנותו ואפילו באיניש שלא היה מתכין הוי פסיק רישיה ולא ימות שהוא כמתכין, ועוד אמרנו בפרקא קמא דמכלתין (י"ב ב') דבמעוטרות בורד והדס לכולי עלמא אסור דהא מתהני מריחא, ויש לומר דהתם בדברים שהם עשויין להריח וזה דרך הנאתם, אבל ביין וכיוצא בו שאינו עשוי להריח בהא הוא דאפליגו, דרבא אמר דלאו מילתא היא ואביו סבר מילתא היא, ולא מטעם איסור הנאה דוקא דאם כן היכי מקשינן ליה מהא דכמון של תרומה דלא אסירא בהנאה כדאיתא בפרק כל שעה (שם כ"ג א') וכדכתב רש"י ז"ל לקמן, אלא אביו מטעם אכילה ושתיה אתי עלה דכיון שנכנס הריח בפיו חשוב לו כשתיה ממש דריחו של דבר כממשו, הילכך אפילו לא היה מתכין לכך היה אוסר וכאותה שאמרו (פרייתות י"ט ב') במתעסק בחלבים חייב שכבר נהנה, ומאי דשרינן בפרק כל שעה אליבא דרבי שמעון, שאני התם שאינו מכין פיו כנגד הריח ממש ואינו בולע הריח ממש, אבל כאן שמשים פיו כנגד קלוחו של ריח הרי הוא כטועם ממשו של איסור לאביו, ומשום הכי מסתייע רבא מההיא דכמון של תרומה דאי ריחא כממשא הוה לן למיסר התם, כן פירש רבינו הרמב"ן ז"ל וכן בתוספות.

בענין: ביטול מין במינו ודבר שיש לו מתירין

א. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כב/א

רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר

ב. תוספות מסכת יבמות דף פב עמוד א

רבי יהודה לטעמיה דאמר מין במינו לא בטיל - דוקא בדבר לח ומתערב אית ליה לר' יהודה דלא בטיל דומיא דדם הפר ודם השעיר דיליף מינה ר' יהודה בהקומץ רבה (מנחות דף כב. ושם) אבל בדבר יבש לא דר' יהודה גופיה אית ליה בפ' נוטל (שבת דף קמא:) דמעלין את המדומע בק"א ואפ"ל מין במינו כדמשמע גבי ליטרא קציעות ונבלה בהקומץ רבה (מנחות דף כג. ושם) דאיכא למאן דלא בטל היינו בנימוחה וסברא הוא דדבר המתערב מתפשט טעם האיסור בכל ההיתר ולא בטיל אבל דבר יבש האיסור מונח במקומו אלא שאין ניכר היכן הוא והוא דשיליה ביצה (דף לח: ושם) דאמר דחטין ושעורים בטלים לרבי יהודה ולא חטין בחטין בקמח איירי דאל"כ חטין בשעורים אמאי בטל והלא ניכרים הן ועוד נראה דאפילו קמח כיון שצונן הוא ואין טעם מתפשט בטל דאי לאו הכי אפילו קמח חטין וקמח שעורים מין במינו הוא לרבא דאזיל בתר שמא בפרק בתרא דע"ז (דף סו. ושם) כמו חמירא דחטין וחמירא דשערי אלא התם ברותח איירי ובהקומץ רבה (מנחות דף כג. ושם) דאמר דמנחות שנתערבו לא בטיל לרבי יהודה התם נמי מתוך שומנן מתרככין ונותנין טעם זה בזה א"נ כשיאפה אותן יתנו טעם זה בזה.

ג. קובץ הערות - סימן ס

(ה שם תוס' ד"ה ר' יהודה, כתבו דוקא לח בלח ס"ל לר' יהודה דמין במינו לא בטיל, וסברא הוא, דבלח האיסור מתפשט בכל ההיתר עיי"ש. ובבכורות (כ"ג ע"א ד"ה נבילה)) הקשו למ"ד דלענין טומאת משא לא מהני ביטול, ואילו לענין אכילה מותר לאכול בב"א, ותירצו דבבית הבליעה הוא בזה"ל. וקשה דתירוצו זה לא שייך אלא ביבש ולא בלח, דכל משהו מעורב. וצ"ל דבלח בטל גם לענין משא, כמש"כ בכס"מ סו"פ א' מאבות הטומאות בשם הר"י קורקוס, ומוכח דאדרבא בלח מהני ביטול יותר מביבש - וברא"ש פרק גיד הנשה [חולין פ"ז סו"ס ל"ז] כתב לחלק בין אכילה לטומאת משא, ותימה דהא דלא מהני ביטול למשא, הוא דוקא אם נושא כולן כאחת, אבל אם נושא בזה"ל, ודאי מהני ביטול וטהור, וא"כ יועיל הביטול גם אם נושא בב"א, כמו באכילה, וצ"ע - עכ"פ מדברי תוס' מוכח דבלח מהני ביטול גם לטומאת משא, כמ"ש הר"י קורקוס, ותיקשי מר' יהודה במין במינו:

וי"ל דס"ל לר' יהודה דדין ביטול דיבש ליכא בלח, וביטול דלח ליכא ביבש, ולא הרי זה כהרי זה. דביבש המיעוט מתבטל בתוך הרוב, ולמשא לא מהני ביטול, ובלח המיעוט מתבטל לגבי הרוב, כמו בבצק שבסידקי העריבה [פסחים מ"ה ע"א], שהבצק מתבטל לגבי העריבה ופקע ממנו שם חמץ, דכל המחובר לאיזה דבר מתבטל אצלו ונעשה כמותו, וכמו בהשקה, שהשאובין מתבטלין אצל המקוה ע"י חיבורן, דומיא דזרעים שמתבטלין אצל הקרקע, ומשו"ה לא מהני השקה בשאר משקין, דטעמא לא בטיל (רש"י סו"פ קמא דחולין [כ"ו ע"ב ד"ה משהחמין]), ובביטול זה יש לחלק בין מינו לשאינו מינו, דבאינו מינו, כגון חלב במים, החלב מתבטל אצל המים ונעשה מים, אבל במים אכתי הן מים גם לאחר התערובות, ומשו"ה לא פקע איסורא מהן. אבל ביבש לא שייך לומר דע"י החיבור נתבטל המיעוט אצל הרוב, דכל חד לחודיה קאי ואין שם חיבור כלל, אלא שהמיעוט מתבטל בתוך הרוב, והותר ע"י התערובות, ואין טעם לחלק בזה בין מינו לשאינו מינו. ודין ביטול של יבש ליכא בלח, משום שהאיסור מתפשט בכל ההיתר, והביטול בלח הוא משום דין חיבור, שמתבטל לגבי הדבר שנתחבר אליו ונעשה כמוהו, ומהני גם לענין משא, ובה יש לחלק בין מינו לשאינו מינו.

מינו. אלא דלפי"ז תיקשי מהשקה לר' יהודה, דהוי מין במינו, ומהני החיבור למקוה לטהרן. וצ"ל דדין חיבור לענין השקה שלא בתערובות, חלוק מדין חיבור ע"י תערובות, דהר"ן נדרים (נ"ב ע"א) כתב הטעם בהא דמין במינו לא בטיל משום דמינו מחזקו עיי"ש, וזה שייך רק בתערובות. וגם לדברי רש"י מוכרח דדין השקה חלוק מדין תערובות, דבין לא מהני השקה משום דטעמא לא בטיל, ואילו בתערובות שיטת רש"י (פרק גיד הנשה צ"ח ע"ב [ד"ה לטעם]) דטעם כעיקר לאו דאורייתא. מיהו הכא איכא טעמו וממשו, דלכו"ע דאורייתא [ע"ז ס"ז ע"א]:

ד. רש"י מסכת ביצה דף ג עמוד ב

שיש לו מתירין - שיכול לאכלו אחר יום טוב בהיתר גמור.

ה. צ"ח על ביצה דף ג/ב

שם ואם נתערבה באלף כולן אסורות. עיין מ"ש בחידושי לפסחים [ט. בסוגיא דתשע ציבורין] והוא בחיבורי דף י"א ע"ג בד"ה ועל פי מ"ש וכו' דמטעם דבר שיש לו מתירין אין לאסור הטלטול. דבשלמא לענין אכילה שמה שאכל היום לא יאכל למחר אמרינן עד שיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר אבל לענין טלטול יכול להשתמש גם היום גם מחר יעו"ש, א"כ אם מטעם דבר שיש לו מתירין אתינן עלה על כרחך הך כולן אסורות היינו אסורים באכילה אבל בטלטול מותרין. ואף למה שיבאר בדברינו בפ' אין צדין דף כ"ד ע"ב [ד"ה אר"י] שאם אנו אוסרין מטעם דבר שיש לו מתירין באכילה שוב ממילא הטלטול אסור, דכל דבר האסור באכילה בשבת ויו"ט ממילא הוא מוקצה וכל מוקצה אסור בטלטול, היינו לר"י דאית

ליה מוקצה אבל לר"ש דל"ל מוקצה אף שבמה שהקצהו בידים מודה, וכן פירות שנשור ממחבר היכי שלא יישב ומצפה ואינו מוכן לעורבים הוא מודה ואסור גם בטלטול, מכל מקום אם נתערבו ברוב אף שלענין אכילה אין להם ביטול מטעם דבר שיש לו מתירין, אבל לענין טלטול מותרים שהתעורבות לא דחה בידים. וא"כ אם ברייתא זו היא ר"י אז הפירוש כולן אסורות אף בטלטול, אבל אם הברייתא היא ר"ש אז אסורות היינו באכילה ולא בטלטול:

ו. הר"ן מסכת נדרים דף נב עמוד א

וקשיא לה לרבנן דל"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אסור - דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק /נדרים/ (דף נט) משום דמצוה לאיתשולי עלייהו מדרכי נתן וקיימא לן דכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ויש לומר דכי אמרינן אפילו באלף לא בטיל הני מילי מין במינו אבל הכא כי קתני ונתערב באחר שאינו מינו דומיא דביצים שנתבשלו עמו

וכל שאינו מינו אפילו בדבר שיש לו מתירין בנותן טעם והיינו דתנן במסכת חלה (פ"ג מ"י) הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירין הוא ואפ"ה קתני דשלא במינו בנותן טעם וה"נ איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין] דגרסא' תמן זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלן נדרי מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין] דתנינן תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו' והא מתנייתא עבדא לון כדבר [שיש] לו מתירין דתנינן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפטר במין בשאינו מינו [בדבר שיש לו מתירין] והרי זה מפורש כמו שכתבנו ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור דמאי דאמרינן דאסור לאכלה בכותח אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי בישרא ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל אלו דבריו ז"ל אלמא דסבירא ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר

כמו שכתבנו בראיות ברורות ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפ"י באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפ"י הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפ"י שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא אריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי דדע דאמרינן בריש שמעטא דהתם כי מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלה וחדוי ואחיכו עליה ואמר רבי אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא שמע מינה לחטים בחטים איכא לדמויי לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן כנדריים משום דקא מיבעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפ"י מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לדברי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר אף הוא סופו להיות נותר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן

ז. פני יהושע מסכת ביצה דף ד עמוד א

בגמרא רב אשי אמר לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין כו'. ולכאורה יש להקשות מכאן על שיטת הר"ן ז"ל בנדרים [נ"ב ע"א] והובא בפוסקים דטעמא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל משום דהו"ל מין במינו כיון שכולן סופן להיות מותר ובכה"ג אפילו רבנן דר"י מודו דלא בטיל דדמי לגמרי לדם הפר ודם השעיר ע"ש באריכות, א"כ לא שייך האי טעמא אלא לענין תערובות במשהו משא"כ לענין ספיקא דלא שייך ה"ט אם כן למה נחמיר בדבר שיש לו מתירין בדרבנן, וצ"ע ליישב:

ח. קובץ שעורים ביצה אות ד

[דף ד ע"א] רב אשי אמר משום דבר שיש לו מתירין, והיינו דכמו דדשיל"מ לא בטל, ה"נ ספק אסור בדרבנן. ומקשין מזה, לפירוש הר"ן נדרים נ"ב דטעמא דדשיל"מ משום מין במינו, וא"כ זה לא שייך כלל לספיקא דרבנן, וי"ל דהא ע"כ גם לפירוש הר"ן דשיל"מ מדאורייתא לא הוי מין במינו, דהא מדאורייתא גם דשיל"מ בטל ברוב, ב"מ נ"ג, וא"כ אכתי תיקשי, איזה טעם היה לחכמים להחמיר ולומר, דלא בטל מדרבנן, ע"כ צ"ל, משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, והא דצריך הר"ן לטעמא דמין במינו, היינו משום דבכל תקנות וגזירות חכמים צריך שני דברים, א) איזה טעם היה להם לתקן ולגזור ב) אפילו אם יש טעם שצריך לגזור, אבל כלל גדול, מילתא דליכא דכותא באורייתא לא מתקני רבנן, ולעולם הן מסמיכין גזרותיהן לאיזה דין דאורייתא, וה"נ בדשיל"מ סמכו גזירתן להא דמין במינו לא בטל, ומה"ט מפלגינן בדשיל"מ בין מינו לשאינו מינו, ועיין בתוס' יבמות ק"ח ד"ה דילמא אזיל ומשבש, שדבריהם מתפרשין לפי הכלל הזה.